

Alternatif Seçim Sistemi Parametrelerinde Temsilde Adalet Değerlendirmesi: 14 Mayıs 2023 Genel Seçimleri Örneği¹

Seyfullah Yürük²

Türkmen Göksel³

Alternatif Seçim Sistemi Parametrelerinde Temsilde Adalet Değerlendirmesi: 14 Mayıs 2023 Genel Seçimleri Örneği	Assessment of Representational Fairness in Alternative Electoral System Parameters: The Case of the May 14, 2023, General Elections
Öz Bu çalışma, Türkiye'de kullanılan nispi temsil sisteminin temsilde adaleti ne ölçüde sağladığını incelemektedir. Çalışmanın ilk aşamasında, 2023 genel seçimlerinde kullanılan d'Hondt yönteminin yanı sıra, Sainte-Laguë, İskandinav tipi Sainte-Laguë, Hare ve Droop olmak üzere dört farklı sandalye dağıtım yöntemi kullanılarak seçim sonuçları simüle edilmiştir. İkinci aşamada ise, seçim çevresi büyüklüğünün temsilde adaletle etkisi incelenmiştir. Bu amaçla, mevcut seçim çevresi büyüklüğüne ek olarak, Daraltılmış-5, Daraltılmış-7, İBBS-1 ve İBBS-2 olmak üzere dört farklı senaryo oluşturulmuştur. Her iki aşamanın değerlendirilmesine orantısızlık endeksleri kullanılmıştır. Türkiye'de mevcut sistemin temsilde adaleti sağlamada yetersiz kaldığı sonucuna varıldıktan sonra, mevcut yöntemin daha adil yöntemlerle değiştirilmesi veya seçim çevrelerinin genişletilmesi gibi alternatifler önerilmiştir.	Abstract The study examines the extent to which the proportional representation system used in Türkiye provides proportional representation. In the first stage of the study, election results were simulated using four different seat allocation methods, including the d'Hondt method used in the 2023 general elections, as well as the Sainte-Laguë, Scandinavian Sainte-Laguë, Hare, and Droop methods. In the second stage, the impact of district magnitude on proportional representation was examined. For this purpose, four different scenarios were created in addition to the current size of electoral districts, including Narrowed-5, Narrowed-7, NUTS-1, and NUTS-2. Indices of disproportionality were used to evaluate both stages. After concluding that the current system in Türkiye is insufficient for providing proportional representation, alternatives such as replacing the current method with more equitable methods or expanding electoral districts were proposed.
Anahtar Kelimeler: Seçim Sistemi, Sandalye Dağıtım Mekanizmaları, Seçim Çevresi Büyüklüğü, Türkiye Seçimleri, Orantısızlık Endeksleri	Keywords: Electoral System, Seat Allocation Methods, District Magnitude, Turkish Elections, Disproportionality Indices
JEL Kodları: D72	JEL Codes: D72

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Çalışmanın tamamını iki yazar birlikte oluşturmuştur.
Çıkar Beyanı	Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Bu çalışma Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda Türkmen Göksel danışmanlığında Seyfullah Yürük tarafından hazırlanan "Türkiye'deki Seçim Sistemleri Üzerine Üç Makale" başlıklı Doktora tezinden türetilmiştir.

² Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, İktisat, syuruk@ogu.edu.tr

³ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Politika ve Ekonomi, tgoksel@ankara.edu.tr

1. Giriş

Seçim sistemi, siyasi temsilci veya temsilciler (meclis, başkan vb.) için yapılan seçimlerde nasıl oy kullanılacağını ve bu oyların daha sonra sandalyeye veya sandalyelere nasıl dönüştürüleceğini düzenleyen kurallar kümesi olarak tanımlanabilir. Geniş anlamda seçim sistemi bir seçim sürecinde yer alan tüm kuralları kapsayacağından ötürü, seçim sistemi üzerine yapılan ve bu çalışmayı da içeren çalışmalarda belli başlı parametrelerin yer aldığı dar manada bir seçim sistemi ele alınmaktadır. Parlamento seçimlerini teşkil eden parametreler arasında, seçim çevresi büyüklüğü, ülke veya çevre barajı, sandalye dağıtım yöntemi ve parlamento büyüklüğü bulunmaktadır. Bu seçimlerde seçmen yeterliliğini sağlayan vatandaşlar, tercihlerini genellikle partiler üzerinden parlamentoya aktarmaktadır. Seçim sisteminin bileşenleri de bu tercihin ideal yansımaları, yani adil temsili sağlamak adına oldukça önemlidir.

Literatürde, Türkiye'deki seçim sistemleri üzerine yapılan çalışmalar genellikle seçimlerin siyasal sonuçları üzerine olmuştur. Farklı seçim sistemi veya sistem parametresi öneren çalışmalar sınırlı kalmıştır. Türk (1994) ve Özbudun (1995) seçim sistemlerinin seçim sonuçları ve temsilde adalet üzerindeki etkilerini analiz ettiği çalışmalarında, çoğunlukçu ve nispi temsil sistemlerini mukayese etmiştir. Temsilde adalet ile yönetimde istikrar ilkelerinin çoğunluk ve nispi temsil sistemlerinde mukayesesini barındıran çalışmasında Türk (2006) çoğunluk sistemlerinin basitliği ve yönetimde istikrarı sağlama potansiyeli ile nispi temsil sistemlerinin temsilde adaleti artırma yeteneği arasındaki dengeyi incelemiştir. Seçim çevrelerinin daraltılmasına yönelik çalışmalardan Gürsel (1996, 1998) iki turlu dar bölge seçim sistemini tartışmaya açarak 1995 seçimleri için bir simülasyon gerçekleştirmiş, Sertel ve Kalaycıoğlu (1995) ile Terzioğlu ve Kalaycıoğlu Türkiye için seçmen ve temsilciler arasındaki ilişkiyi güçlendirmek adına seçim çevrelerinin daraltılmasını ve oylama usulünün değiştirilerek seçim sisteminin yeniden tasarlanmasını önermiş, Küçük ve Aydoğdu (2018) Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bütünleyici parçası olarak dar bölge ile çoğunluk sistemi veya daraltılmış bölgesel nispi temsil sistemini önermiştir. Buna karşın Tuncer ve Danacı (2003) çalışmasında temsilde adaleti ön plana çıkararak çevrenin genişletilerek ülke milletvekilliğine geçiş yapılmasını önermiş ve buna dair simülasyonlar gerçekleştirmiştir. Türkiye'de uygulanabilecek farklı seçim sistemlerinin simülasyonlarının yapıldığı araştırmalarında Göksel ve Çınar (2017) seçim barajı, çevre sayısı, dağıtım metodu gibi birçok parametreyi değiştirerek oluşturdukları çeşitli senaryolar üzerinden analizler gerçekleştirmiştir. Bir diğer parametre olan barajların seçmen davranışı ve parti sistemleri üzerindeki etkilerinin tartışıldığı makalesinde, Sabuncu (2006) %10'luk ülke barajının, yönetimde istikrar ile temsilde adalet arasındaki dengeyi nasıl etkilediğini ve bu barajın Türkiye'deki seçim sistemine ve siyasal çeşitliliğe olan etkisini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Akarca (2009) ise çalışmasında, ekonomik oy verme davranışının Türkiye'de geçerli olduğuna dair bulgular elde etmiştir.

Bu çalışma, nispi seçim sistemlerinin sandalye dağıtım yöntemlerini ve literatürdeki belli başlı orantısızlık endekslerini açıklayarak Türkiye'de uygulanan parlamento seçim sisteminin temsilde adalet üzerindeki etkilerini inceleyecektir. Ardından orantısızlık endeksleri yardımıyla farklı dağıtım yöntemleri ve seçim çevresi büyüklüklerini içeren senaryoları mukayese edecek olan çalışma, bulguların kapsamlı bir analizini sunarak temsilde adaleti artırmak için uygulanabilecek değişiklikler önerecektir. Çalışmaya konu olarak 14 Mayıs 2023 genel seçim sonuçları veri olarak alınacak ve alternatif parametreler revize edilerek senaryolar kurgulanacaktır. Bu kapsamda, seçim sisteminin iki önemli parametresi olan sandalye dağıtım

yöntemi ve seçim çevresi büyüklüğü dikkate alınarak beşer senaryodan oluşan iki ayrı simülasyon yapılacak ve sonuçları tartışılacaktır.

Araştırma, Türkiye'deki seçim sisteminin temsilde adalet üzerindeki etkilerini analiz ederek, daha adil ve kapsayıcı bir seçim sistemi tasarımına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın sonuçları, siyasi temsilin daha adil ve kapsayıcı hale getirilmesi için politika yapıcılar ve uygulayıcılara yol gösterici olabilir. Bu nedenle, çalışma, seçim sistemlerinin demokratik süreçler üzerindeki etkilerini anlamak isteyen araştırmacılar, politika yapıcılar ve genel kamuoyu için değerli bir kaynak oluşturacaktır.

2. Türkiye'nin Kısa Seçim Tarihi

Türkiye'de seçimler, milletvekili genel seçimleri, Cumhurbaşkanlığı seçimi, yerel seçimler ve referandumlar olmak üzere dört ana başlıkta toplanabilir. Çalışmamıza konu olan genel seçimler aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üyeleri, yani milletvekilleri seçilmektedir.

Türkiye'nin 100 yıldan uzun süren demokrasi tarihinde gerçekleştirilen birçok seçimde⁴ farklı sistemler ve yöntemler izlenmiştir. 1960 yılına kadar yapılan seçimlerde farklılıklar içerse de çoğunluk sistemi uygulanmış (Olgun, 2011), 1960'ta gerçekleştirilen askerî ihtilal sonrası ise bir seçim hariç tüm parlamento seçimlerinde çoğunluk sistemi yerine nispi temsil (*proportional representation*) benimsenmiştir. Seçim sistemleri kurgulanırken temelde temsilde adalet ve yönetimde istikrar olmak üzere iki ilke üzerinde durulmakta olup bu ilkelerden birinden kazanç sağlamak diğeri için kayıp anlamına gelmektedir. Türkiye'de de bu ilkelerin dengesi zaman zaman siyasi erk ile orduyu karşı karşıya getirmiş, darbeler veya müdahaleler seçim sistemi değişikliklerinde dönüm noktaları olmuştur. Bahse konu ilkeler aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 67. maddesinde de güvence altına alınmış olup seçim kanunları bu ilkeler ışığında hazırlanmıştır. Günümüze kadar yapılan son 17 seçimin 16'sında oylar, nispi temsil yöntemlerinden biri olan d'Hondt metodu ile sandalyelere dağıtılmıştır. Bu seçimlerde ortak olarak d'Hondt'un varlığı söz konusu olsa da seçim sisteminin öğeleri olan seçim çevresi, baraj, ittifak, seçme ve seçilme yeterliği gibi diğer parametrelerde önemli değişikliklere gidilmiştir. Örneğin 80'li yıllara kadar seçim barajı bulunmazken, daha sonra ülke ve çevre barajlı sistemlere geçiş yapılmıştır. Diğer yandan yapılan son iki genel seçimde partilerin ittifakla seçime dahil olabildiği bir sistem benimsenmiştir.

2.1. 2023 Genel Seçim Sonuçları

14 Mayıs 2023'te yapılan genel seçimlerde uygulanan seçim sistemi şu parametrelerden oluşmaktadır:

- %10 ülke barajı: Partiler ya da ittifakların sandalye elde edebilmeleri için ülke genelinde oy oranlarının en az %10 olması gerekmektedir. İttifak oy oranı %10'u geçtiği takdirde, üye partilerin tamamı barajı geçmiş sayılmaktadır.
- d'Hondt dağıtım yöntemi: Oyların sandalyeye dönüşmesinde d'Hondt metodu uygulanmaktadır.
- 87 seçim çevresi: Her bir il seçim çevresi sayılırken, İstanbul ve Ankara üç, İzmir ve Bursa iki seçim çevresine bölünmüştür.
- 600 milletvekili: Seçilerek mecliste temsil hakkı elde edecek vekil sayısı 600'dür.

⁴ Türkiye'de yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirilen milletvekili seçimleri ile ilgili daha geniş bilgi için TBMM Vakfı Yayınları'nın Türk Parlamento Tarihi serisine başvurulabilir. TÜİK (TÜİK, 2012) tarafından hazırlanan kapsamlı yayında ise Cumhuriyet döneminde yapılan genel seçimlerin tarihçesinin yanı sıra detaylı veriler, tablolar ve grafikler sunulmuştur.

Gerçekleştirilen seçime 24 siyasi parti katılmış ve üç farklı ittifaktan yedi parti mecliste temsil hakkı elde etmiştir. Buna göre iktidarı elde eden Cumhuriyet İttifakı meclis çoğunluğunu alarak 323 sandalyeye ulaşırken, ana muhalefet ittifakı olan Millet İttifakı'nın milletvekili sayısı 212'de kalmıştır. Meclise giren diğer ittifak olan Emek ve Özgürlük İttifakı üyeleri de 65 sandalyeye sahip olmuştur (www.ysk.gov.tr, 2023). Seçimde partilerin aldığı oy oranları ile milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: 14 Mayıs 2023 Genel Seçim Sonuçları ve Partilerin Çıkardıkları Milletvekili Sayıları

İttifak Adı	Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Cumhuriyet İttifakı	Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	%35,62	268
	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	%10,07	50
	Yeniden Refah Partisi (YRP)	%2,80	5
Millet İttifakı	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	%25,35	169
	İyi Parti (İYİ)	%9,69	43
Emek ve Özgürlük İttifakı	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (YSGP)	%8,82	61
	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	%1,78	4
	Diğer Partiler ve Bağımsızlar	%5,88	-
Toplam		%100	600

3. Sandalye Dağıtım Mekanizmaları

Eckstein'in seçim sistemleri ile ilgili "Dünya üzerinde seçim sistemlerinin karmaşıklıkları arasında kaybolmak en kolay şeydir." sözü sistemin boyutunu ve kapsamını anlatması bakımından önemlidir (Gallagher ve Mitchell, 2005: 5). Meclisi oluşturma adına yapılan genel seçimler için dünyada mevcut olan sistemler ele alındığında nispi temsil baz alan sistemlerin en yaygın olduğu görülebilmektedir. Nispi temsil sistemlerinde ise oyların sandalyeye dönüşümü sürecinde, seçim sistemlerinin en önemli parametresi sayılabilecek olan sandalye dağıtım mekanizmaları öne çıkmaktadır. Bu mekanizmalar en yüksek ortalama yöntemleri ve en büyük kalan yöntemleri olarak iki kategoriye ayrılmaktadır.

3.1. En Yüksek Ortalama Yöntemleri

Literatürde ve uygulamada en yaygın olan mekanizmalar olan en yüksek ortalama yöntemlerinin başlıcaları d'Hondt, Sainte-Laguë (SL), İskandinav tipi Sainte-Laguë (SLİ) yöntemleridir. Bu yöntemlerin çalışma prensiplerini anlamak için Tablo 2'de yer alan varsayımsal olarak bir örnek türetilmiş ve yöntemlere uygulanmıştır.

Tablo 2: Örnek Seçim Sonuçları

Parti Adı	Oy Miktarı
A Partisi	335
B Partisi	240
C Partisi	210
D Partisi	155
E Partisi	60
Toplam Oy	1000

Sandalye Sayısı: 10

En yüksek ortalama yöntemleri sandalyeleri sıralı şekilde tahsis eden bir düzende çalışmaktadır. Bu tahsis sürecinde ortalama, her partinin oy oranlarının kazandıkları sandalye sayısını yansıtan bir sayıya bölünmesi ile elde edilmektedir. İlk sandalye her durumda en yüksek

oyu alan partiye giderken, ikinci sandalye için bu partinin oyu bölündüğü için rekabet şansı azalmaktadır. Burada formülü içeren bölen sayılarının farklılığı yöntemler arasındaki temel ayrımı göstermektedir. Türkiye’deki mevcut yöntem olan ve dünyada en çok kullanılan yöntem olan d’Hondt metodunda bölenler 1, 2, 3, ... şeklinde ardışık olarak ilerlemektedir. Yani halihazırda bir sandalye alan partinin oyu ikiye, üç sandalye alan partinin oyu dörde bölünerek sonraki sandalye için kıyasa tabi tutulmaktadır. Örnek uygulaması Tablo 3’te verilen d’Hondt yönteminde A partisi 4, B partisi 3, C partisi 2 ve D partileri 1 sandalye kazanmıştır.

Tablo 3: d’Hondt Yöntemi ile Sandalye Dağıtımı – Örnek Olay

Parti	Oy Miktarı	Bölen 1	Bölen 2	Bölen 3	Bölen 4	Bölen 5	Sandalye Sayısı
A	335	335 ①	168 ④	112 ⑦	84 ⑨	67	4
B	240	240 ②	120 ⑥	80 ⑩	60		3
C	210	210 ③	105 ⑧	70			2
D	155	155 ⑤	78				1
E	60	60					0

Not: Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5’te daire içindeki sayılar partilerin kazandığı sandalyelerin sırasını göstermektedir. Ayrıca bölümlerden elde edilen sayılar tam sayıya yuvarlanmıştır.

SL isimli sandalye dağıtım mekanizmasında ise bölenler 1, 3, 5, ... şeklinde ardışık tek sayılar olarak ilerlemektedir. Bu iki yöntem arasındaki bölen farkı kıyaslandığında, sandalye alan partilerin sonraki sandalye dağıtımlarında oyları SL metodunda daha yüksek bir sayıya bölündüğü için daha az sandalyesi olan partilerin rekabet gücünün arttığı söylenebilir. Kısaca d’Hondt’a nazaran SL küçük partilere daha fazla avantaj sağlamaktadır. Tablo 3’teki örnek de bu avantajı gözler önüne sermektedir. Buna göre A partisi ve B partisi 1’er sandalye kaybederken D ve E partileri 1’er sandalye kazanmışlardır.

Tablo 4: SL Yöntemi ile Sandalye Dağıtımı – Örnek Olay

Parti	Oy Miktarı	Bölen 1	Bölen 3	Bölen 5	Bölen 7	Sandalye Sayısı
A	335	335 ①	112 ⑤	67 ⑧	47,9	3
B	240	240 ②	80 ⑥	48		2
C	210	210 ③	70 ⑦	42		2
D	155	155 ④	52 ⑩	31		2
E	60	60 ⑨	20			1

SLI yöntemi ise orijinalinden yalnızca ilk bölen sayısının 1.4 olması sebebiyle farklıdır. Bu metod da d’Hondt’a göre küçük partilere avantaj sağlasa da ilk bölenin 1’den büyük olması nedeniyle küçük partilerin ilk sandalyeyi almasını zorlaştırmaktadır. Tablo 5’te verilen örnekte de ilk bölenin farklı olması nedeniyle en küçük partinin sandalyeyi kaybettiği açıkça görülmektedir.

Tablo 5: SLI Yöntemi ile Sandalye Dağıtımı – Örnek Olay

Parti	Oy Miktarı	Bölen 1,4	Bölen 3	Bölen 5	Bölen 7	Sandalye Sayısı
A	335	239 ①	112 ④	67 ⑧	47,9	3
B	240	171 ②	80 ⑥	48 ⑩	34	3
C	210	150 ③	70 ⑦	42		2
D	155	111 ⑤	52 ⑨	31		2
E	60	60				0

3.2. En Büyük Kalan Yöntemleri

Diğer nispi dağıtım kategorisi olan en büyük kalan yöntemlerinde hesaplama, bir 'kota' elde edilerek başlamaktadır. Atanacak sandalyelerin sayısından yola çıkılarak oy sayısından elde edilen kota aracılığıyla partilerin oyları sandalyelere dönüştürülmektedir. Bu yöntemlerde kota bulunduktan sonra her partinin oy miktarı kotaya bölünerek elde edilen bölümün tam sayı kısmı partilerin ilk dağıtımdan kazandığı sandalyeleri göstermektedir. Eğer hala atanmamış sandalye bulunuyorsa ikinci dağıtımda daha önce elde edilen bölümün küsuratı partiler arasında kıyaslanarak en yüksek küsurata sahip partiden başlamak üzere kalan sandalyeler dağıtılacaktır. En yaygın en büyük kalan yöntemlerinden ilki olan Hare metodunda kota, toplam geçerli oy miktarının sandalye sayısına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Örnek oy dağılımının sandalyelere dönüşümünde Hare formülü kullanıldığında Tablo 6'daki şekilde bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Buna göre A partisi 3; B, C ve D partileri 2'şer; E partisi ise 1 sandalye elde etmektedir.

Tablo 6: Hare Yöntemi ile Sandalye Dağıtımı – Örnek Olay

Parti	Oy Miktarı	İlk Dağıtım	İkinci Dağıtım	Sandalye Sayısı
A	335	3,35	0,35	3
B	240	2,40	0,40	2
C	210	2,10	0,10	2
D	155	1,55	0,55	2
E	60	0,60	0,60	1
Hare Kotası: $1000/10=100$		Kalan Sandalye=2		

Diğer en büyük kalan yöntemi olan Droop metodundaki kota hesaplamasında ise bölen, Hare'dan farklı olarak sandalye sayısının bir fazlasıdır. Dolayısıyla elde edilen Droop kotası, Hare kotasından daha az olmaktadır. Bu durum da ilk dağıtım için yapılan bölüm işlemi sonucunda daha fazla oy alan partilerin lehine bir sonuç doğurmaktadır. Tablo 7'de görülebileceği üzere, örnek Droop metodu uygulamasında A partisi 4 sandalye elde ederken, B, C ve D partileri 2'şer sandalye kazanmışlardır. Bu örnek sonucunda E partisi temsil hakkına sahip olamamıştır.

Tablo 7: Droop Yöntemi ile Sandalye Dağıtımı – Örnek Olay

Parti	Oy Miktarı	İlk Dağıtım	İkinci Dağıtım	Sandalye Sayısı
A	335	3,72	0,72	4
B	240	2,67	0,67	2
C	210	2,33	0,33	2
D	155	1,72	0,72	2
E	60	0,67	0,67	0
Hare Kotası: $1000/11\approx 90$		Kalan Sandalye=2		

4. Seçim Çevresi Büyüklüğü Kavramı

Seçim sistemlerinin bir diğer parametresi olan seçim çevresi büyüklüğü (*district magnitude*) her bir seçim bölgesine ayrılan temsilci sayısına işaret etmektedir. Nispî temsilde seçim çevrelerinde birden fazla temsilci olması bu parametrenin önemini daha da artırmaktadır. Taagepera ve Shugart'a (1993: 459) göre siyasal sistemde yer alan parti sayısı üzerinde dahi etkisi bulunan çevre büyüklüğü, sandalye dağıtım mekanizması ile birlikte dikkate alınması gereken diğer önemli unsur olmaktadır.

Seçim çevrelerinin büyüklüğü temsil dağılımı üzerinde oldukça belirleyici bir etkiye sahiptir. Daha geniş bir çevre büyüklüğü küçük partilerin, hatta bağımsız adayların temsil edilmelerine olanak sağlarken, dar olan seçim çevrelerinde temsil yalnızca büyük partilere ait olmaktadır. Çünkü daha dar olup meclise az sayıda temsilci gönderecek olan çevrelerde bu olgu bir baraj etkisi yaratacaktır. Başka bir deyişle seçim çevrelerinin 'küçüklüğü' seçim barajları ile aynı madalyonun iki yüzü olarak görülebilir. Buradan yola çıkarak seçim çevresi büyüklüğü ile baraj kavramını ilişkilendiren Lijphart (1997: 74) 'etkin baraj'⁵ kavramını tanımlayarak onu basitçe formülize etmiştir.

Mecliste bulunacak temsilcilerin seçileceği çevreyi belirlerken birçok farklı yöntem önerilebilir. Örneğin her çevreden bir temsilcinin yer alacağı bir meclis olacağı gibi, ülkenin tamamı tek bir seçim çevresi de sayılabilir. Ancak genellikle dünyada en yaygın olarak her bir çevrenin birden fazla sandalyeden oluştuğu sistemler benimsenmiştir. Türkiye'de de seçim çevreleri 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 3. maddesi olan "Özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir." ibaresi gereği genel itibarıyla illerden oluşmaktadır.

Bir ülkenin tamamının tek seçim çevresi sayıldığı durum olabilecek en geniş seçim çevresi şeklidir. Dünyada aktif olarak parlamento seçimlerinin bu şekilde yapıldığı Hollanda, İsrail, Sırbistan, Slovakya, Moldova gibi ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkeler yüzölçümleri ve nüfusları itibarıyla nispeten küçük sayılabileceği için tüm temsilciler ülkenin tamamını temsil etmektedir. Bu durum seçim çevresi büyüklüğü kavramının ekstrem ucunu temsil ederken, diğer yandan her çevreden yalnızca bir temsilcinin yer aldığı seçim sistemleri de bulunmaktadır. Bu noktada nispî temsil mümkün olamayacağı için her çevrede en yüksek oyu alan adayın kazandığı bir çoğunluk sistemi (*first-past-the-post* (FPTP)) uygulanmaktadır. Parlamento düzeyinde çoğunluk sistemini en güncel veriler ışığında 67 ülke kullanmakta olup bunların çoğunluğunu Afrika ülkeleri ile birlikte ABD, Kanada ve İngiltere gibi ülkeler oluşturmaktadır (aceproject.org, Comparative Data).

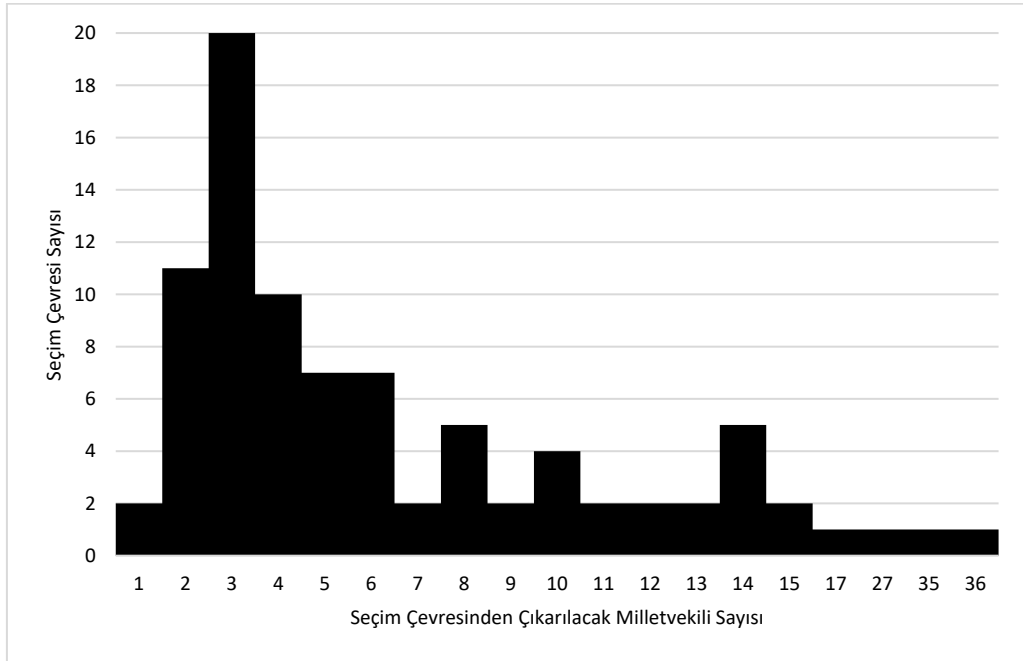
Türk siyasi tarihindeki seçimlerin geçmişi incelendiğinde Cumhuriyet'in ilanı öncesinde yapılan seçimlerde de her livanın (*sancak*) bir seçim çevresi olarak sayıldığı görülmektedir (Çoker, 1995). 1977'ye kadar yapılan tüm genel seçimlerde vilayetler seçim çevresi sayılırken, 1983 seçimi ile birlikte seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısı azamî yedi olarak belirlenmiştir. Buna göre bir vilayette yediden fazla vekil varsa orada birden fazla seçim çevresi oluşturulmuştur. Dolayısıyla son seçimde 67 olan çevre sayısı 1983'te 83'e çıkmıştır. 1987 seçimleri öncesinde yapılan yasal düzenleme ile çevreden çıkarılacak vekil sayısı yediden altıya

⁵ Etkin baraj bir seçim çevresinde sandalye elde edebilmek için gerekli olan minimum oy oranı olarak tanımlanabilir. Etkin Baraj= $\frac{75}{(\text{Seçim Çevresi Büyüklüğü}+1)}$ şeklinde kurgulanan formüle göre seçim çevresi büyüklüğü ile etkin baraj miktarı arasında bir ters orantı söz konusudur. Örneğin bir temsilcinin seçileceği çevrede en az %37,5 oy almak gerekliken, 4 temsilci seçilirken %15 oy oranı yeterli olmaktadır.

düşürülmüş, dolayısıyla 104 seçim bölgesi oluşmuştur. 1991 seçimlerinde de aynı şekilde yürürlükte olan uygulama, 1995 seçimlerinde yeniden değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklik sonrası 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun halen yürürlükte olan 4. maddesine göre, "... çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller, bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller iki, 36 ve daha fazla olan iller üç seçim çevresine bölünür". Her seçim çevresinden seçilecek olan milletvekili sayısının belirlenmesi usulü de yine söz konusu Kanun'un 4. maddesinde açıkça belirtilmiştir.⁶

14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan genel seçimlerde 87 seçim çevresinden 600 milletvekili seçilmiştir. Seçim çevrelerinin milletvekili sayıları ise geniş bir yelpazeye yayılmıştır. 81 vilayetten İstanbul 98, Ankara 36 milletvekiline sahip olduğundan üç seçim çevresine, İzmir 28, Bursa ise 20 milletvekiline sahip olduğundan iki seçim çevresine bölünmüştür. Diğer illerin tamamı tek seçim çevresi olmuş ve nüfuslarına göre sandalyeler dağıtılmıştır. Grafik 1'e göre bir ile yedi arasında milletvekili çıkaran seçim çevrelerinin en fazla olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki, 87 çevrenin 57'si en fazla altı sandalyeye sahip olacak şekilde tasarlanmıştır.

Grafik 1: 2023 Genel Seçimlerinde Seçim Çevresi Büyüklüklerinin Yoğunluk Dağılımı

⁶ Kanun'a göre önce her ile birer vekil atanacak, ardından son nüfus sayımı baz alınarak belirlenen ülke nüfusu atanmamış vekil sayısına bölünerek bir 'kota' değeri belirlenecek ve her ilin nüfusu kotaya bölünerek çıkaracağı vekil sayısı tespit edilecektir. Atanmamış vekillikler dağıtım sonrası artık nüfusa göre illere büyükten küçüğe dağıtılacaktır.

5. Temsilde Adalet Endeksleri

Orantısızlık (*disproportionality*) göstergeleri olarak da bilinen temsilde adalet endeksleri, özellikle nispi temsili kabul eden seçim sistemlerinde partilerin oylarının sandalyeye dönüşme gücünü ölçmektedir. Seçimin temel amacı seçmen tercihlerini olabildiğince yüksek düzeyde yansıtmak olduğundan ötürü her seçmenin oyunun temsil gücünün eşit olmasına gayret edilmektedir. Oy ile sandalye arasında mutlak bir orantı kurulması imkânsız olduğundan (Balinski ve Young, 2010) dağıtımda orantısızlıklar meydana gelmektedir. Bu orantısızlığı ölçme adına literatürde birçok endeks türetilmiştir (Karpov, 2008). Bu endeksler sayesinde araştırmacılar ampirik olarak sandalye dağıtım mekanizmalarını kıyaslayabilmektedir.

Endeksleri formülize etmeden önce belli başlı kavramları matematiksel olarak modellemek gerekmektedir. n sayıda partinin katıldığı bir seçim varsayalım. Parti oyları V_1, V_2, \dots, V_n şeklinde, kazandıkları sandalyeler S_1, S_2, \dots, S_n olarak gösterilsin. O halde aşağıdaki modelde görüldüğü gibi toplam geçerli oy V olarak, toplam sandalye sayısı da S olacaktır.

$$\sum_{i=1}^n V_i = V \quad \sum_{i=1}^n S_i = S$$

Ayrıca oy miktarı ile sandalye sayısı kıyası mümkün olmadığından bu değerleri orana dönüştürmek gerekmektedir. Dolayısıyla $v_i=V_i/V$ ile i partisinin oy oranı, $s_i=S_i/S$ ile i partisinin sahip olduğu sandalye oranı hesaplanabilecektir. Her partinin oy oranı ile kazandığı sandalye oranının eşit olduğu senaryoda $v_i=s_i$ olacaktır. Eğer bir partinin oy oranı (v) elde ettiği sandalye oranının (s) üzerinde ise o partinin eksik temsil edildiği, tersi durumda ise aşkın temsil edildiği ifade edilebilir. Partilerin eksik veya aşkın temsil miktarlarını referans olarak orantısızlığı ölçen birçok endeks bulunmaktadır. Karpov (2008), Aleskerov ve Platonov (2006) ile Chessa ve Fragnelli (2012) literatürde bulunan pek çok orantısızlık endeksini açıklayarak güçlü ve zayıf yönlerine vurgular yapmışlardır. Literatürde birçok endeks bulunmasına karşın çalışmamızda yaygın olan birkaç tanesine yer verilecektir.

5.1. Gallagher Endeksi

En küçük kareler endeksi olarak da bilinen Gallagher endeksinde (GhE) her bir partinin oy-sandalye oranı farkının karelerinin toplamı alınmakta ve ikiye bölünerek karekökü bulunmaktadır (Gallagher, 1991).

$$GhE = \sqrt{\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (s_i - v_i)^2}$$

GhE oy ile sandalye arasındaki orantısızlıktan pozitif anlamda etkilendiği için endeksin yüksek olması temsilde orantısızlığın yüksek olduğu manasına gelmektedir. Bu endekste sapmaların karesi alındığından dolayı, sapma ne kadar büyükse endeks değeri de o denli büyük olmaktadır. Yani endeksin küçük sapmalara karşı büyük sapmalardan daha duyarsız olduğunu söylemek mümkündür.

Orantısızlığın sıfıra indiği en ideal durumda endeks değeri sıfır almaktadır. Ancak böyle bir durum mümkün olmayacağı için Becker (2016: 3) endeks değeri beşten küçük olan sistemlerin mükemmel olduğunu vurgulamıştır.

5.2. Grofman Endeksi

Seçime katılan her partinin aşkın veya eksik temsil oranını mutlak değer olarak toplayarak sonuca ulaşmayı hedefleyen endeksler mutlak fark endeksleridir. Orantısızlık ölçütlerinin ilki (Lijphart, 1994) olup bu kategoride yer alan Rae endeksi basit şekilde temsil sapmalarının aritmetik ortalamasını almaktadır. Yani tüm aşkın veya eksik temsil oranlarının mutlak değer olarak toplanıp parti sayısına bölünmesi ile elde edilen sonuç Rae endeksini vermektedir. Ancak çok sayıda partinin katıldığı seçimlerde ortalama azalıp endeks değeri düşeceği için endeksin orantısızlığı doğru şekilde yansıttığını söylemek yanlış olacaktır. Dolayısıyla bu endeksin açıklarını kapatmak için literatürde Loosmore-Hanby (LH) (1971), Lijphart (1985: 58) ve Grofman (1994: 61) gibi benzer birçok endeks de türetilmiştir.⁷

Lijphart (1985: 10-11) Rae ile LH endeksinin eksikliklerini vurgulayarak kendi ürettiği endeks ile beraber Grofman endeksini (GrE) önermiştir. Partilerin temsil-oy oranı sapmalarının mutlak değer olarak toplanıp 'etkin parti sayısı'na⁸ bölünmesi suretiyle GrE ölçütü elde edilmektedir.

$$GrE = \frac{1}{E} \sum_{i=1}^n |s_i - v_i|$$

Etkin parti sayısı sayesinde küçük partilerin yarattığı orantısızlık seviyesi de o partilerin oyları nispetinde olacağı için endeks değeri daha isabetli sonuçlar vermektedir.

6. Yöntem ve Senaryolar

Çalışmaya konu olan 14 Mayıs 2023 genel seçimlerinin seçim çevresi bazlı sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Yüksek Seçim Kurulu (YSK) resmî verileri kullanılarak elde edilmiştir. Bu veriler sandalye dağıtım yöntemleri için yazılan farklı kodlarla MATLAB yazılımı yardımıyla simüle edilmiştir. Çalışmanın her iki analiz kısmında da bulguları yorumlamak amacıyla orantısızlık endeksleri kullanılacaktır. Araştırmacıların seçim sistemlerinin temsilde adalet seviyesini sayısal olarak ölçmesini sağlayan bu endekslerden literatürde en çok kullanılan ve basitliğiyle öne çıkan Gallagher ve "etkin parti" sayısı sayesinde daha isabetli sonuçlar verdiği düşünülen Grofman endeksleri simülasyon sonuçlarının mukayesesinde baz alınacaktır. Bir seçim sisteminin temsilde adalet seviyesinin maksimum düzeye ulaştığında endeks değerleri sıfıra yaklaştığı için bulgular yorumlanırken en küçük endeks değerlerine sahip senaryonun adalet düzeyi en yüksek olduğu kanısına varılacaktır.

Çalışmanın birinci ayağını oluşturacak bölümde 2023 genel seçim sonuçları temel alınarak, mevcut yöntem ek dört farklı sandalye dağıtım yöntemi kullanarak seçim sonuçları simüle edilecek ve seçim çevresi büyüklüğünün temsilde adalet üzerindeki etkisi orantısızlık endeksleri vasıtasıyla değerlendirilecektir. Mevcut seçim sisteminde yer alan parametrelerden yalnızca sandalye dağıtım yönteminin daha önce prensipleri açıklanan beş yöntem olan d'Hondt, SL, SLİ, Hare ve Droop olarak belirleneceği simülasyonlar sonrası bu beş senaryo için orantısızlık endeks değerleri elde edilecek ve yorumlanacaktır.

⁷ Rae endeksine alternatif olarak sunulan birkaç endeksten LH endeksi sapmaları topladıktan sonra ikiye bölerek 0 ile 1 arasında bir değer elde etmektedir. Lijphart endeksi de orantısızlığı yalnızca en büyük iki partinin sapma miktarını ölçerek bir sonuca varmaktadır.

⁸ Etkin parti sayısı (*effective number of parties*) kavramı, Laakso ve Taagepera (1979) tarafından bir seçim sisteminde aynı oy payına sahip eşit güçteki partilerin sayısını ölçerek fraksiyonelleştirme (*fractionalization*) seviyesini belirlemeye yardımcı olmaktadır. $E = \frac{1}{\sum_{i=1}^n v_i^2}$

İkinci kısımda ise tüm parametreler sabitken sadece seçim çevresi büyüklüğü için alternatif olarak dört sınıflandırma tasarlanmıştır. Bu dört sınıflandırmanın ikisi mevcut çevre yapısından daha geniş, ikisi de daha dar çevre senaryolarını içermektedir. ‘Daraltılmış’ çevre senaryolarında Kanun’un⁹ yanı sıra hem literatürde hem de medyada sıkça kullanılan beş ve yedi rakamları¹⁰ esas alınmıştır. Diğer bir deyişle, mevcut sistemde bir ilin milletvekili sayısı 18’i geçtiğinde seçim çevrelerine bölünme sağlanıyorken, çalışmadaki daraltılmış iki senaryoda bu sınır sırasıyla beş ve yedi olarak belirlenmiştir. Yapılan bu dağılımla birlikte ismi ‘Daraltılmış-5’ verilen senaryoda 152 seçim çevresi oluşurken, ‘Daraltılmış-7’ adlı senaryoda ise 125 seçim çevresi meydana gelmiştir. Her iki senaryo için de oluşturulan seçim çevreleri, milletvekili sayıları ile Ek-1’de yer almaktadır. Seçim çevrelerinin daraltıldığı iki senaryoya ek olarak illerin birleştirilerek çevrelerin genişletildiği iki senaryo daha çalışmada yer alacaktır. Söz konusu genişletilmiş senaryolarda kıstaslar İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması¹¹ (İBBS) olmuştur. Yani seçim çevreleri İBBS-1 ve İBBS-2 düzeyleri dikkate alınarak yeniden oluşturulmuş, buna göre seçim çevreleri sayısı sırasıyla 12 ve 26 olmuştur. Bu iki senaryo için de oluşan seçim çevrelerinin isimleri ve milletvekili sayıları Ek-2’de tablo olarak verilmiştir. Senaryolar oluşturulduktan sonra 2023 seçim sonuçları alternatif seçim çevresi büyüklüğü senaryoları baz alınarak ayrı ayrı analiz edilecek ve senaryolar için orantısızlık endeks değerleri hesaplanacaktır.

⁹ Seçim çevrelerinden çıkacak vekil sayısının üst sınırının belirlendiği ‘daraltılmış’ senaryolarda 2839 sayılı Kanun’un 4. maddesinde belirtilen kıstaslar dikkate alınmıştır:

- a) Seçim çevreleri, mümkün olduğu ölçüde eşit veya birbirine yakın sayıda milletvekili çıkaracak şekilde oluşturulur.
- b) Mümkün olduğu ölçüde ilçelerin mülki bütünlüğü dikkate alınır.
- c) Aynı seçim çevresinde yer alacak ilçelerin nüfus ve coğrafi yakınlıkları ile ulaşım imkânları göz önünde bulundurulur.

¹⁰ Türk siyasi tarihinde daha önce benzer bir uygulama 1987 ve 1991 genel seçimlerinde yapılmıştı. Buna göre bir seçim çevresinden çıkabilecek milletvekili sayısı en fazla altı olarak sınırlanmış ve seçim çevreleri buna göre oluşturulmuştu (TÜİK, 2012). ACE Project’in oluşturduğu çevrimiçi ansiklopediye göre ideal seçim çevresi oluşturma ile ilgili tartışmalar devam ederken, birçok alan uzmanının seçim çevresi büyüklüğünün ideal ölçütü olarak üçten yediye kadar olan rakamları önerdiğini iddia etmektedir. Ayrıca uygulamada bu sayının tek sayı olması konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır. (aceproject.org, 2023).

¹¹ Avrupa Birliği uyum sürecinde 2002 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye’de üç düzeyden oluşan bir İBBS ortaya konmuştur. Bunlardan İBBS-3 doğrudan idari yapıları koruyarak illeri bölge birimi olarak kabul etmektedir. Komşu olan illerin nüfus büyüklüğü ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel benzerliklerini de dikkate alarak gruplanması ile de İBBS-2 oluşturulmuştur. Aynı şekilde ikinci düzeyin benzer kıstaslarla bir araya getirilmesi ile de İBBS-1 düzeyi tanımlanmıştır.

7. Bulgular

7.1. Alternatif Dağıtım Mekanizmaları Senaryosu

Sandalye dağıtımı öncesi yurtdışından ve gümrükten her bir seçim çevresine oransal olarak dağıtılan parti oylarıyla o seçim çevresindeki geçerli parti oyları toplanarak toplam geçerli oylar elde edilmiştir. Ayrıca her bir çevreden çıkarılacak milletvekili sayısı da tüm senaryolarda muhafaza edilmiştir.

Tablo 8: 2023 Genel Seçimlerinde Alternatif Dağıtım Mekanizmalarıyla Partilerin Elde Ettiği Sandalye Sayısı

Sandalye Dağıtım Yöntemi	CUMHUR İTTİFAKI				MİLLET İTTİFAKI		EMEK İTTİFAKI		BĞMSZ	Toplam
	AKP %35,6	MHP %10,1	YRP %2,8	BBP %1,0	CHP %25,4	İYİ %9,7	YSGP %8,8	TİP %1,8		
d'Hondt	268	50	5	0	169	43	61	4	0	600
SL	233	70	7	1	158	58	65	7	1	600
SLİ	248	63	5	0	163	53	61	7	0	600
Hare	223	71	15	3	154	60	65	8	1	600
Droop	236	70	8	1	159	52	65	8	1	600

Mevcut d'Hondt yöntemi ile birlikte alternatif olarak belirlenen dört senaryonun sonucunda yukarıdaki tablo oluşmuştur. Seçimlerde en yüksek oyu alan partiler olan AKP ve CHP'nin bu yöntemler arasında en yüksek sandalyeyi elde ettiği senaryo d'Hondt metodu olmuştur. Öbür yandan tabloda yer alan diğer tüm partiler en düşük sandalye sayısına d'Hondt ile ulaşmıştır. Buradan hareketle d'Hondt metodunun özü gereği büyük partileri kayırdığı söylenebilir. Diğer en yüksek ortalama yöntemi olan SL küçük partilere de olanak sağladığı için meclise BBP'nin bir adayı ile bağımsız bir adayın girmesine vesile olmuştur. En çok zararı gören parti AKP olmuş, 35 vekilini diğer partilere kaybetmiştir. Burada dikkat çeken husus MHP'de ve İYİ'de gerçekleşen pozitif etki seviyesinin YSGP'de sınırlı kalmasıdır. YSGP, oylarının çoğunlukla güneydoğu illerinden gelmesi ve vekillerinin önemli kısmının buralardan elde edilmiş olması yüzünden nispeten bölgesel bir parti konumunda kalmıştır. Bu sayede de MHP ve İYİ'den az oy almış olsa da onlardan daha fazla sandalye elde etmiştir. Öyle ki, İYİ beş senaryonun hiçbirisinde YSGP kadar sandalye elde edememiştir. Güneydoğuda bulunan seçim çevrelerinde birinci veya ikinci parti olması hasebiyle dağıtım yöntemlerinin farklılaşması YSGP için büyük bir değişime neden olmamaktadır. Zira bölgesinde zaten büyük parti konumunda olan parti diğer bölgelerde küçük parti olduğundan, büyük partileri kayıran sistemlerden kendi bölgesinde kazanç sağlayıp diğer bölgelerde kayıp yaşamakta, küçük partilere olanak sağlayan sistemlerde de kendi bölgesinde kaybettiği sandalyeleri diğer bölgelerde telafi etmektedir. SLİ yönteminde ise d'Hondt ile SL arası bir sonuç elde edilmiş, yöntemin doğası gereği ilk sandalyeyi elde etmek zorlaştığından BBP ve bağımsız adaylar mecliste temsil edilememiştir. En büyük kalan yöntemlerinden olan Hare metodu dağıtım mekanizmaları arasında küçük partilere en çok olanağı sağlayan metot olarak kabul edilmektedir. Simülasyon sonucunda da benzer şekilde büyük partiler kayıp yaşamış, küçük partiler daha yüksek oranda temsil imkânına kavuşmuştur. SL ile kıyaslandığında ise dikkat çekici husus, partilerin çoğundaki değişim oldukça sınırlı iken AKP'nin kaybettiği sandalyelerle YRP'nin sandalye sayısını ikiye katlaması ve BBP'nin sandalye sayısını üçe çıkarması olmuştur. Hare'ye nispetle büyük partileri kayıran bir yöntem olan Droop metodu ise SL ile benzer sonuçlar vermiştir. SL'ye kıyasla birkaç seçim çevresinde İYİ'nin altı sandalyesi diğer partilere dağılmıştır.

Halihazırda Türkiye’de uygulanan seçim sisteminin en önemli parametrelerinden biri ülke barajıdır. Dünyada nispi temsil sistemlerinde %10 ile en yüksek barajın uygulandığı ülke olan Türkiye’de orantısızlık endeksleri de oldukça yüksek seyretmektedir. Özellikle 2002 genel seçimlerinde birçok partinin baraj altı kalmasıyla toplam geçerli oyun yalnızca %52’sinin mecliste temsil edilmesi, temsilde adalet açısından büyük sorun teşkil etmiştir. Ancak 2018 seçimleri öncesinde getirilen ‘ittifaklı seçim sistemi’ yeniliği ile ittifak toplam oyunun barajı geçmesi halinde ittifaka üye tüm partilerin barajı geçtiği kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu durum küçük partileri ittifaka katılmaya zorlarken bir yandan da orantısızlığı oldukça artıran ülke barajı parametresini seçimin odağı olmaktan çıkarmıştır. Örneğin 2023 seçimlerinde meclisi oluşturan yedi partinin oy toplamı %94’ü geçerek yüksek bir temsil gücüne ulaşmıştır. Aynı zamanda seçim sonrası mecliste etkin parti sayısı 4.54 olmuştur.

Beş farklı sandalye dağıtım senaryosu sonuçları ile daha önce bahsedilen orantısızlık endeksleri aşağıdaki tabloda elde edilmiştir.

Tablo 9: 2023 Genel Seçimlerinde Alternatif Dağıtım Mekanizmaları Sonucu Elde Edilen Orantısızlık Ölçütleri

Sandalye Dağıtım Yöntemi	GhE	GrE
d’Hondt	7,53	5,84
SL	3,72	3,17
SLİ	5,01	3,83
Hare	2,86	2,35
Droop	3,99	3,46

2023 genel seçimlerinin orantısızlık endeksi sonuçları değerlendirildiğinde, mevcut d’Hondt yönteminin diğerlerine kıyasla en yüksek değere ulaştığı gözlemlenmektedir. Hem GhE hem de GrE endekslerinde de sonuç diğer yöntemlere nazaran yukarıda gerçekleşerek d’Hondt’un bu seçimlerde orantısızlığın en fazla olduğu yöntem olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum d’Hondt’un doğası gereği büyük partileri kayırmasından kaynaklanmaktadır. Ancak diğer yöntemlerle olan değer farkının yüksek olmasına partilerin oy dağılımı da etki etmiştir. Zira AKP ve CHP olmak üzere iki büyük partinin toplamı oyların %60’ını teşkil ederken, diğer partiler %10 ve altında oy almışlardır. Bu durum büyük partilerle küçük partilerin arasındaki makasın genişlemesine ve d’Hondt yöntemi ile de büyük partilerin daha yüksek oranda kayırılmasına yol açmıştır. %10 olan yüksek ülke barajına rağmen meclisin %94 oranında temsil gücüne kavuşması da d’Hondt yönteminin orantısızlığını yeterince azaltamamış, GhE değerini ideal aralığa çekememiştir.

Diğer yandan SLİ yöntemini içeren senaryoda endeks değerleri de büyüklük sıralamasına göre ikinci sırada olmuştur. SLİ yöntemi SL yönteminden seçim çevrelerinde yalnızca ilk sandalyenin dağıtımında farklılık göstermesine karşın iki senaryonun endeks değerleri arasında önemli farklılık bulunmaktadır. Bunun en büyük sebebi seçim çevresi büyüklüğünün birçok ilde az olmasıdır. Grafik 1’e göre seçim çevrelerinin neredeyse yarısında 4 veya daha az sayıda sandalye bulunmaktadır.

En büyük kalan yöntemlerinden Hare metodu olabildiğince oy oranlarına yakın bir dağıtım yaptığından endeks değerleri sifira en yakın sonuçları vermiştir. Bunda özellikle küçük partiler olan YRP, BBP ve TİP’in temsil oranlarındaki yüksek artışla birlikte temsil sapmalarının minimize olması etkili olmuştur. Hare metoduna kıyasla daha kota değeri arttığı için küçük partilerin vekil çıkarmakta zorlandığı yöntem olan Droop metodunda ise sonuçlar SL metodu ile paralel şekilde

gerçekleşmiştir. Çıkan endeks sonuçlarına göre bu yöntemleri en adilden en adil olmayana göre Şekil 1'deki gibi göstermek mümkündür.

Şekil 1. Simülasyon Sonucunda Beş Dağıtım Mekanizmasının Orantısızlık Sıralaması

Seçim sisteminin parametrelerinden biri olan sandalye dağıtım mekanizmalarının temsilde adalet açısından mukayesesi ile birlikte diğer önemli parametre olan seçim çevresi büyüklükleri de alternatif senaryolar bağlamında değerlendirilecektir.

7.2. Alternatif Seçim Çevresi Büyüklükleri Senaryosu

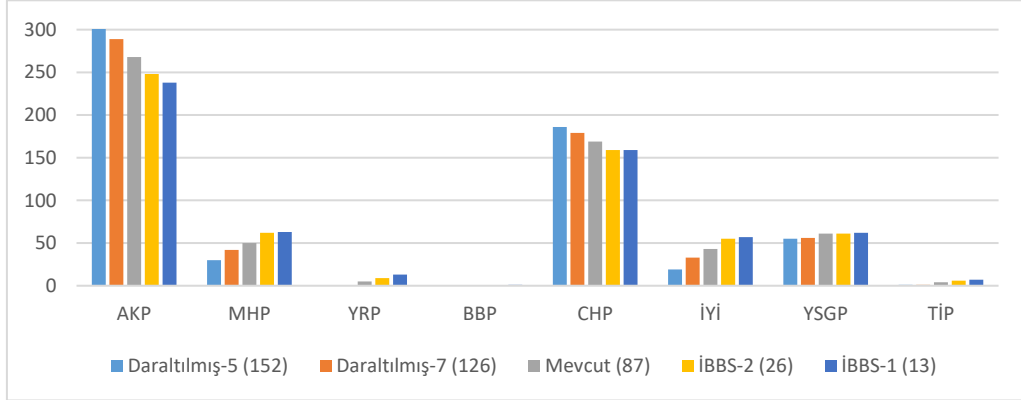
Seçim çevresi büyüklükleri adına mevcut yapının üzerine eklenen dört senaryo ile yapılan simülasyonda diğer tüm değişkenler sabit tutulmuştur. Seçim yönteminin d'Hondt olduğu senaryolarda 600 milletvekili sayısının illere dağılımı da aynı şekilde korunmuştur. Yurtdışından ve gümrükten alınan oylar yine oy nisabında partilere çevre bazında dağıtılmıştır. Yapılan simülasyon sonucu partilerin elde ettikleri sandalye sayıları aşağıdaki tablodaki şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 10: 2023 Genel Seçimleri Sonucuna Göre Alternatif Seçim Çevresi Büyüklükleri ile Partilerin Elde Ettiği Sandalye Sayısı

Seçim Çevresi Senaryosu	CUMHUR İTTİFAKI				MİLLET İTTİFAKI		EMEK İTTİFAKI		Toplam
	AKP %35,6	MHP %10,1	YRP %2,8	BBP %1,0	CHP %25,4	İYİ %9,7	YSGP %8,8	TİP %1,8	
Daraltılmış-5 (152)	309	30	0	0	186	19	55	1	600
Daraltılmış-7 (126)	289	42	0	0	179	33	56	1	600
Mevcut (87)	268	50	5	0	169	43	61	4	600
İBBS-2 (26)	248	62	9	0	159	55	61	6	600
İBBS-1 (13)	238	63	13	1	159	57	62	7	600

Çıkan simülasyon sonuçlarına göre daraltılmış senaryolarda büyük partiler lehine bir durum olduğu gözlemlenmektedir. Daraltılmış-5 senaryo sonuçları mevcut duruma oranla kıyaslandığında AKP'nin sandalye sayısı %15, CHP'nin sandalye sayısı %10 civarında artarken, küçük partilerde kayıplar daha dramatik oranlarda olmuştur. MHP yaklaşık %40, İYİ yaklaşık %56, TİP %75 oranında kayıp yaşarken, YRP tüm sandalyelerini yitirmiştir. Burada dikkat çeken, MHP ve İYİ ile benzer oy skalasında yer almasına karşın YSGP'nin sandalye kaybının düşük seviyede olmasıdır. Bunun temel sebebi, çalışmanın önceki kısmında da değinildiği üzere, YSGP'nin bazı seçim çevrelerinde en yüksek oy alan partilerden biri olup elde ettiği sandalyelerin çoğunun da bu çevrelerden olmasıdır. Yani YSGP bölgesel anlamda büyük parti konumunda olduğundan yüksek oy aldığı seçim çevrelerinde d'Hondt'un da etkisiyle daha fazla sandalye etmiştir. Seçim çevrelerinin daralması yüksek oy aldığı yerlerde sandalye sayısına olumlu yansırken, diğer yerlerde negatif olarak etkilemiştir. Zaten küçük parti olmasına karşın tüm senaryolarda YSGP'nin ülke çapında %1'lik bir aşkın temsile ulaşması da bu durumu desteklemektedir. Diğer yandan Daraltılmış-5 senaryosunda oyların %35,6'sını alan AKP meclisin çoğunluğunu alarak yaklaşık %15'lik aşkın temsil elde etmiştir. Aynı şekilde diğer büyük parti olan CHP de daraltılmış senaryolarda aşkın temsile kavuşurken, YSGP harici partilerin tamamı parlamentoda eksik temsil edilmiştir.

Grafik 2: 2023 Genel Seçimleri Sonucuna Göre Alternatif Seçim Çevresi Büyüklükleri ile Partilerin Elde Ettiği Sandalye Sayısı

Genişletilmiş olan senaryolardan İBBS-2’de seçim çevreleri 87’den 26’ya düşmüş ve partilerin sandalye dağılımları oldukça değişiklik göstermiştir. Daraltılmış çevre senaryolarında büyük partilerin lehine işleyen sistem, İBBS senaryolarında ibreyi büyük partilerin aleyhine çevirmiştir. AKP ve CHP’nin mevcut duruma göre sırasıyla 20 ve 10 sandalye kaybettiği İBBS-2 senaryosunda bu sandalyeler YSGP haricindeki küçük partilere dağılmıştır. MHP ve İYİ 10’ar sandalye artışı yakalarken, YRP’den 4, TİP’ten ise 2 milletvekili daha parlamentoya dahil olmuştur. Bölgesel büyük parti olarak nitelediğimiz YSGP’nin sandalye artışı yaşamaması da YSGP’nin yüksek oy aldığı illerin coğrafi olarak yakın olması sonucu birleşerek seçim çevreleri oluşturmasından kaynaklanmaktadır. 12 seçim çevresinden müteşekkil olan İBBS-1 senaryosunda ise İBBS-2’ye göre büyük bir farklılık göze çarpmamaktadır. Burada dikkate değer husus ise, AKP’nin yine sandalye kaybederken CHP’nin hiç kayıp yaşamaması olmuştur. Ayrıca AKP’nin kaybettiği 10 sandalye de dengeli şekilde diğer partilere dağılmıştır.

Çalışmada simüle edilen beş senaryo ile sandalyeler partilere dağıtıldıktan sonra orantısızlık mukayesesi için daha önce kullanılan endeksler kullanılacaktır.

Tablo 11: 2023 Genel Seçimlerinde Alternatif Seçim Çevresi Büyüklükleri Sonucu Elde Edilen Orantısızlık Ölçütleri

Seçim Çevresi Büyüklüğü	GhE	GrE
Daraltılmış-5 (152 Çevre)	13,60	9,37
Daraltılmış-7 (126 Çevre)	10,55	7,46
Mevcut (87 Çevre)	7,53	5,84
İBBS-2 (26 Çevre)	4,78	3,46
İBBS-1 (13 Çevre)	3,73	2,87

2023 Türkiye genel seçimleri alternatif senaryolar bağlamında değerlendirildiğinde orantısızlık endekslerinin değerlerinin geniş bir aralıkta olduğu görülmektedir. Daraltılmış-5 senaryosunda her iki endeks değeri de neredeyse mevcut duruma göre ikiye katlanarak oldukça yüksek değerler elde etmiştir. Daraltılmış seçim çevresi büyüklükleriyle oluşan yüksek etkin baraj, doğası gereği yüksek oy alan partilere avantaj sağlayan d’Hondt yönteminin yarattığı orantısızlığı perçinleyerek artırmıştır. Diğer yandan seçimin daha az sayıda ve geniş çevrelerde gerçekleşmesi de endeks değerlerini sıfıra yaklaştırmıştır. Yani, İBBS ile belirlenen genişletilmiş çevreler etkin barajı düşürerek mevcut dağıtım mekanizmasının orantısızlığını azaltmıştır.

8. Sonuç

Türkiye’de parlamento seçim sisteminin temsilde adalet seviyesini artırma adına arayışlar içerisinde olan bu çalışmada, ilk olarak Türkiye’nin kısa seçim tarihine yer verilmiş, ardından seçim sistemi parametrelerinden sandalye dağıtım yöntemleri ve seçim çevresi büyüklüğü kavramları ele alınmıştır. Uygulama bölümünde kullanılacak orantısızlık yöntemlerine değinildikten sonra yöntem ve veri bilgisine yer verilmiştir. Önerilecek modelin seçmen tercihlerini daha doğru yansıtacak şekilde tasarlanması gerektiği düşüncesiyle, üretilecek alternatif dağıtım yöntemi ve çevre büyüklüğü senaryoları orantısızlık endeksleri ile mukayese edilmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Çalışmanın uygulama kısmında 2023 yılında gerçekleşen genel seçim verileri kullanılarak iki aşamada beşer adet senaryoya yer verilmiştir. Bunlardan ilkinde mevcut sistemin dağıtım yöntemi parametresi olan d’Hondt metodu SL, SLİ, Hare, Droop olmak üzere seçilen dört mekanizma ile kıyaslanmıştır. Tüm değişkenler aynıken yalnızca dağıtım mekanizmalarının değişmesi ile yöntemlerin temsilde adalet üzerindeki etkileri orantısızlık endeksleri ile ölçülmeye çalışılmıştır. Literatürde sıkça yer alan ve çalışma prensibi farklı olan Gallagher ve Grofman endekslerinin değerleri her bir senaryo için elde edilmiş ve bunlar kıyas edilmiştir. Sonuç olarak sandalye dağıtım yöntemleri en orantılı olandan en orantısız olana sırasıyla Hare, SL, Droop, SLİ, d’Hondt olarak belirlenmiştir. En büyük kalan yöntemlerinin en yüksek ortalama yöntemlerine nazaran daha orantılı olduğu vurgulanarak, Droop ile SL’nin yaklaşık sonuçlar verdiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Türkiye’deki birçok seçim çevresinin beşten az olan çevre büyüklüğünün yarattığı etkin baraj ile birlikte orantısızlığın yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, mecliste yer alan partilerin farklı senaryolara göre elde ettikleri sandalye sayıları yüksek oranda değişiklik gösterirken, YSGP için bu hususun sınırlı kalmasının sebebi açıklanmıştır. YSGP’nin ülke çapında küçük parti konumunda iken bazı seçim çevrelerinde büyük parti konumunda olması nedeniyle yöntemlerin değişmesinin toplam sandalye sayısını pek değiştirmedeği vurgulanmıştır.

İkinci aşamada ise ele alınan seçim sistemi parametresi seçim çevresi büyüklüğü olmuştur. Birinci aşamaya benzer şekilde tüm parametreler aynı kalmak koşuluyla yalnızca seçim çevresi büyüklüğü değiştirilerek toplam beş senaryo elde edilmiştir. Bunlardan birisi mevcut durum iken, iki senaryo genişletilmiş çevrelerden, diğer iki senaryo ise daraltılmış çevrelerden oluşturulmuştur. Daraltılmış olan senaryolar için beş ve yedi rakamları esas alınmış ve bir seçim çevresinden seçilecek en fazla temsilci sayısı bu rakamlarla sınırlanarak mevcut çevreler bölünmüştür. Kanun maddeleri gözetilerek yapılan bu bölünme sonucunda Daraltılmış-5 adlı 152 çevreden oluşan bir senaryo ile Daraltılmış-7 adlı 125 çevreden müteşekkil bir senaryo elde edilmiştir. Genişletilmiş senaryolar oluşturulurken de İBBS sınıflandırması kullanılmıştır. Mevcut seçim çevresi büyüklüğü il bazlı olduğundan İBBS-3 kullanılmamış, 26 bölgeden oluşan İBBS-2 ve 12 bölgeden oluşan İBBS-1 vasıtasıyla iki senaryo daha oluşturulmuştur. TÜİK ve YSK verilerinden alınan ilçe bazlı seçim sonuçları senaryoda yer alan çevre büyüklüklerine göre birleştirilmiş ve d’Hondt yöntemi kullanılarak simüle edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre orantısızlık daraltılmış senaryolarda oldukça yüksek gerçekleşmiştir. Bu duruma seçim çevresi büyüklüğünün azalması ile oluşan yüksek etkin barajın neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Diğer yandan genişletilmiş çevre senaryolarında da tam tersi bir durum gerçekleşmiş ve küçük partilerin temsil gücü artarak orantısızlık azalmıştır.

Her iki simülasyon aşaması sonrası orantısızlık endeks değerleri genel perspektifle incelenmiştir. Buna göre, ilk aşamadaki beş senaryoda GhE değeri 2.86 ile 7.53 arasında bir

değer alırken, ikinci aşamadaki beş senaryoda aynı endeks 3.73 ile 13.60 arası değerler üretmiştir. Bu noktada seçim çevresi büyüklüğünün orantısızlığı artırmada dağıtım yönteminden daha büyük rolü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Mevcut seçim sonuçları bu iki aşamalı uygulamada değerlendirildiğinde, orantısızlık endeksi olan GhE'nin ideal olarak kabul edilen 0-5 aralığında kalması için iki farklı yol önerilebilir. Bunlardan birincisi mevcut seçim çevresi büyüklüklerinin korunarak d'Hondt yerine Hare, Droop ya da SL gibi bir sandalye dağıtım yönteminin tercih edilmesidir. Uygulamanın birinci aşamasında söz konusu yöntemler 2,86 ilâ 3,99 arasında endeks değerleri ürettiğinden, bu yöntemler sayesinde daha adil bir dağıtım yapılarak orantısızlık azaltılabilecektir. İkincisi ise mevcut yöntem olan d'Hondt metodunun muhafaza edilerek seçim çevrelerinin genişletilerek endeks değeri beşten küçük sonuçlar veren İBBS-2 veya İBBS-1 gibi yeniden tasarlanmasıdır. Bu sayede mevcut yöntemin yarattığı orantısızlık (GhE=7,53) genişletilmiş çevreler yardımıyla tolere edilerek orantılı bir meclis oluşturulabilir. Sonuç olarak önerilen bu alternatif modellerin daha sağlıklı olarak değerlendirilmesi için mevcut sistemlerin eksikliklerini gidermesi, daha adil bir temsil sağlanması, uygulamada karşılaşılan sorunlara pratik çözümler sunması gibi faktörlere dayanmaktadır. Önerilen modellerin seçmen iradesini daha doğru şekilde sağlama potansiyeli taşıdığı, seçim sonuçlarının orantısızlık endeksleriyle değerlendirilmesindeki iyileştirmelere bakılarak söylenebilir. Ayrıca, önerilen modellerin politika yapıcılar için yasal düzenlemelerin ötesinde önemli bir ek maliyet oluşturmadığı, bu yaklaşımların ekonomik açıdan da uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- "Comparative Data", <https://aceproject.org/epic-en>, (Erişim: 27.02.2024).
- "District Magnitude", <https://aceproject.org/main/english/es/esg04.htm>, (Erişim: 27.02.2024).
- "YSK Web Portal", <https://www.ysk.gov.tr/tr/14-mayis-2023-secimleri/82491>, (Erişim: 27.02.2024).
- 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, Mad. 4.
- 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Mad. 3.
- Akarca, A. T. (2009). "A Prediction for AKP's Nationwide Vote Share in the 29 March 2009 Turkish Local Elections". *İktisat İşletme ve Finans*, C. 24, S. 276: 7-22.
- Aleskerov, F.; Platanov V. (2006), "Measuring Disproportionality in PR Systems", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 60, S. 4: 23-34.
- Balinski, M. L.; Young, H. P. (2010), *Fair Representation: Meeting the Ideal of One Man - One Vote*, Washington: Brookings Institution Press.
- Becker, B. W. (2016), "Modelling Elections - Submission to Erre: Special Committee on Electoral Reform", <https://www.ourcommons.ca/Content/Committee/421/ERRE/Brief/BR8454480/br-external/BeckerByronWeber-e.pdf>, (Erişim: 27.02.2024).
- Chessa, M.; Fragnelli, V. (2012), "A Note on 'Measurement of Disproportionality in Proportional Representation Systems'", *Mathematical and Computer Modelling*, C. 55, S. 3-4: 1655-1660.
- Çoker, F. (1995), *Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)*, C. 1, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Gallagher, M. (1991), "Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems", *Electoral Studies*, C. 10, S. 1: 33-51.
- Gallagher, M.; Mitchell, P. (2005), *The Politics of Electoral Systems*, New York: Oxford University Press.
- Göksel, T.; Çınar, Y. (2017), *Yeni Anayasal Sistemde Seçim Sistemleri Simülasyonları*, Ankara: TEPAV.
- Gürsel, S. (1996), *Seçim Sistemi Tartışması ve İki Turlu Sistem*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Gürsel, S. (1998), *Siyasal İstikrar ve İki Turlu Dar Bölge Seçim Sistemi Simülasyon Modeli*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Karpov, A. (2008), "Measurement of Disproportionality in Proportional Representation Systems", *Mathematical and Computer Modelling*, C. 48, S. 9-10: 1421-1438.
- Küçük, A.; Aydoğdu, Y. (2018), "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Milletvekili Seçim Sistemi Önerileri", *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 23, S. 90: 7-33.
- Lijphart, A. (1985), "The Field of Electoral Systems Research: A Critical Survey", *Electoral Studies*, C. 4, S.1: 3-14.
- Lijphart, A. (1994), *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-Seven Democracies (1945-1990)*, New York: Oxford University Press.
- Lijphart, A. (1997), "The Difficult Science of Electoral Systems: A Commentary on the Critique by Alberto Penadés", *Electoral Studies*, C. 16, S. 1: 73-77.
- Loosemore, J.; Hanby, V. J. (1971), "The Theoretical Limits of Maximum Distortion: Some Analytic Expressions for Electoral Systems", *British Journal of Political Science*, C. 1, S. 4: 467-477.
- Olgun, K. (2011), "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 79: 1-36.
- Özbudun, E. (1995), "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1: 521-539.
- Sabancı, Y. (2006), "Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları", *Anayasa Yargısı*, C. 22, S. 1: 191-197.

Sertel, M. R.; Kalaycıoğlu, E. (1995), Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Yöntemi Tasarımına Doğru, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

T.C. Anayasası, Mad. 67.

Taagepera, R.; Shugart, M. S. (1993), "Predicting the Number of Parties: A Quantitative Model of Duverger's Mechanical Effect", American Political Science Review, C. 87, S. 2: 455-464.

Terzioğlu, T.; Kalaycıoğlu, E. (t.y.), "Türkiye İçin Bir Seçim Sistemi", <https://digital.sabanciuniv.edu/elitfulltext/301180000063.pdf>, (Erişim: 27.02.2024).

Tuncer, E.; Danacı, N. (2003), Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri, Ankara: TESAV Yayınları.

TÜİK (2012), Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Ankara: TÜİK Matbaası.

Türk, H. S. (1994), "Electoral Systems and Turkish Experience", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 43, S. 1: 15-22.

Türk, H. S. (2006), "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", Anayasa Yargısı, C. 22, S.1: 75-113.

EK - Tablo 1: Daraltılmış-5 Senaryosu için Seçim Çevreleri ve Milletvekili Sayısı

Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV
Adana 1	5	Denizli 2	3	İstanbul 15	4	Ordu 1	3
Adana 2	5	Diyarbakır 1	4	İstanbul 16	5	Ordu 2	3
Adana 3	5	Diyarbakır 2	4	İstanbul 17	5	Rize	3
Adıyaman	5	Diyarbakır 3	4	İstanbul 18	5	Sakarya 1	4
Afyon 1	3	Edirne	4	İstanbul 19	5	Sakarya 2	4
Afyon 2	3	Elâzığ	5	İstanbul 20	5	Samsun 1	5
Ağrı	4	Erzincan	2	İzmir 1	5	Samsun 2	4
Amasya	3	Erzurum 1	3	İzmir 2	5	Siirt	3
Ankara 1	5	Erzurum 2	3	İzmir 3	5	Sinop	2
Ankara 2	5	Eskişehir 1	3	İzmir 4	5	Sivas	5
Ankara 3	5	Eskişehir 2	3	İzmir 5	4	Tekirdağ 1	4
Ankara 4	5	Gaziantep 1	5	İzmir 6	4	Tekirdağ 2	4
Ankara 5	4	Gaziantep 2	5	Kars	3	Tokat	5
Ankara 6	4	Gaziantep 3	4	Kastamonu	3	Trabzon 1	3
Ankara 7	4	Giresun	4	Kayseri 1	5	Trabzon 2	3
Ankara 8	4	Gümüşhane	2	Kayseri 2	5	Tunceli	1
Antalya 1	4	Hakkâri	3	Kırklareli	3	Şanlıurfa 1	5
Antalya 2	5	Hatay 1	4	Kırşehir	2	Şanlıurfa 2	5
Antalya 3	4	Hatay 2	4	Kocaeli 1	5	Şanlıurfa 3	4
Antalya 4	4	Hatay 3	3	Kocaeli 2	5	Uşak	3
Artvin	2	Isparta	4	Kocaeli 3	4	Van 1	4
Aydın 1	4	Mersin 1	5	Konya 1	5	Van 2	4
Aydın 2	4	Mersin 2	4	Konya 2	5	Yozgat	4
Balıkesir 1	5	Mersin 3	4	Konya 3	5	Zonguldak	5
Balıkesir 2	4	İstanbul 1	5	Kütahya	5	Aksaray	4
Bilecik	2	İstanbul 2	5	Malatya 1	3	Bayburt	1
Bingöl	3	İstanbul 3	5	Malatya 2	3	Karaman	3
Bitlis	3	İstanbul 4	5	Manisa 1	5	Kırıkkale	3
Bolu	3	İstanbul 5	5	Manisa 2	5	Batman	5
Burdur	3	İstanbul 6	5	Maraş 1	4	Şırnak	4
Bursa 1	5	İstanbul 7	5	Maraş 2	4	Bartın	2
Bursa 2	5	İstanbul 8	5	Mardin 1	3	Ardahan	2
Bursa 3	5	İstanbul 9	5	Mardin 2	3	Iğdır	2
Bursa 4	5	İstanbul 10	5	Muğla 1	4	Yalova	3
Çanakkale	4	İstanbul 11	5	Muğla 2	3	Karabük	3
Çankırı	2	İstanbul 12	5	Muş	3	Kilis	2
Çorum	4	İstanbul 13	4	Nevşehir	3	Osmaniye	4
Denizli 1	4	İstanbul 14	5	Niğde	3	Düzce	3

EK - Tablo 2: Daraltılmış-7 Senaryosu için Seçim Çevreleri ve Milletvekili Sayısı

Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV	Seçim Çevresi	MV
Adana 1	5	Denizli 2	3	İstanbul 15	4	Ordu 1	3
Adana 2	5	Diyarbakır 1	4	İstanbul 16	5	Ordu 2	3
Adana 3	5	Diyarbakır 2	4	İstanbul 17	5	Rize	3
Adıyaman	5	Diyarbakır 3	4	İstanbul 18	5	Sakarya 1	4
Afyon 1	3	Edirne	4	İstanbul 19	5	Sakarya 2	4
Afyon 2	3	Elâzığ	5	İstanbul 20	5	Samsun 1	5
Ağrı	4	Erzincan	2	İzmir 1	5	Samsun 2	4
Amasya	3	Erzurum 1	3	İzmir 2	5	Siirt	3
Ankara 1	5	Erzurum 2	3	İzmir 3	5	Sinop	2
Ankara 2	5	Eskişehir 1	3	İzmir 4	5	Sivas	5
Ankara 3	5	Eskişehir 2	3	İzmir 5	4	Tekirdağ 1	4
Ankara 4	5	Gaziantep 1	5	İzmir 6	4	Tekirdağ 2	4
Ankara 5	4	Gaziantep 2	5	Kars	3	Tokat	5
Ankara 6	4	Gaziantep 3	4	Kastamonu	3	Trabzon 1	3
Ankara 7	4	Giresun	4	Kayseri 1	5	Trabzon 2	3
Ankara 8	4	Gümüşhane	2	Kayseri 2	5	Tunceli	1
Antalya 1	4	Hakkâri	3	Kırklareli	3	Şanlıurfa 1	5
Antalya 2	5	Hatay 1	4	Kırşehir	2	Şanlıurfa 2	5
Antalya 3	4	Hatay 2	4	Kocaeli 1	5	Şanlıurfa 3	4
Antalya 4	4	Hatay 3	3	Kocaeli 2	5	Uşak	3
Artvin	2	Isparta	4	Kocaeli 3	4	Van 1	4
Aydın 1	4	Mersin 1	5	Konya 1	5	Van 2	4
Aydın 2	4	Mersin 2	4	Konya 2	5	Yozgat	4
Balıkesir 1	5	Mersin 3	4	Konya 3	5	Zonguldak	5
Balıkesir 2	4	İstanbul 1	5	Kütahya	5	Aksaray	4
Bilecik	2	İstanbul 2	5	Malatya 1	3	Bayburt	1
Bingöl	3	İstanbul 3	5	Malatya 2	3	Karaman	3
Bitlis	3	İstanbul 4	5	Manisa 1	5	Kırıkkale	3
Bolu	3	İstanbul 5	5	Manisa 2	5	Batman	5
Burdur	3	İstanbul 6	5	Maraş 1	4	Şırnak	4
Bursa 1	5	İstanbul 7	5	Maraş 2	4	Bartın	2
Bursa 2	5	İstanbul 8	5	Mardin 1	3	Ardahan	2
Bursa 3	5	İstanbul 9	5	Mardin 2	3	Iğdır	2
Bursa 4	5	İstanbul 10	5	Muğla 1	4	Yalova	3
Çanakkale	4	İstanbul 11	5	Muğla 2	3	Karabük	3
Çankırı	2	İstanbul 12	5	Muş	3	Kilis	2
Çorum	4	İstanbul 13	4	Nevşehir	3	Osmaniye	4
Denizli 1	4	İstanbul 14	5	Niğde	3	Düzce	3

EK - Tablo 3: İBBS-1 ve İBBS-2 Senaryoları için Seçim Çevreleri ve Milletvekili Sayısı

İBBS-2	İBBS-2 İlleri	MV	İBBS-1	Bölge Adı	MV
10	İstanbul	98	1	İstanbul	98
21	Tekirdağ-Edirne-Kırklareli	15	2	Batı Marmara	28
22	Balikesir-Çanakkale	13			
31	İzmir	28	3	Ege	74
32	Aydın-Denizli-Muğla	22			
33	Manisa-Afyon-Kütahya-Uşak	24			
41	Bursa-Eskişehir-Bilecik	28	4	Doğu Marmara	59
42	Kocaeli-Sakarya-Düzce-Bolu-Yalova	31			
51	Ankara	36	5	Batı Anadolu	54
52	Konya-Karaman	18			
61	Antalya-Isparta-Burdur	24	6	Akdeniz	75
62	Adana-Mersin	28			
63	Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye	23			
71	Kırıkkale-Aksaray-Niğde-Nevşehir-Kırşehir	15	7	Orta Anadolu	34
72	Kayseri-Sivas-Yozgat	19			
81	Zonguldak-Karabük-Bartın	10	8	Batı Karadeniz	38
82	Kastamonu-Çankırı-Sinop	7			
83	Samsun-Tokat-Çorum-Amasya	21			
90	Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane	23	9	Doğu Karadeniz	23
101	Erzurum-Erzincan-Bayburt	9	10	Kuzeydoğu Anadolu	20
102	Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan	11			
111	Malatya-Elâzığ-Bingöl-Tunceli	15	11	Ortadoğu Anadolu	32
112	Van-Muş-Bitlis-Hakkâri	17			
121	Gaziantep-Adıyaman-Kilis	21	12	Güneydoğu Anadolu	65
122	Şanlıurfa-Diyarbakır	26			
123	Mardin-Batman-Şırnak-Siirt	18			

Extended Summary

Assessment of Representational Fairness in Alternative Electoral System Parameters: The Case of the May 14, 2023, General Elections

This study examines the electoral system in Türkiye, alternative seat allocation mechanisms, and alternative district magnitude levels. The introduction of the article explains the concept of electoral system and its basic principles. It is stated that the electoral system is a set of rules that govern the election of political representatives. The basic principles are shown as justice in representation and stability in management. Efforts to achieve a balance between these principles are expressed by the changes made in the electoral system. Then, the electoral system applied in Türkiye is examined in detail. Türkiye has been applying a proportional representation system since 1960. The electoral system applied in the 2023 general elections consists of a 10% national threshold, the d'Hondt allocation method, 87 electoral districts, and 600 deputies.

Seat allocation mechanisms are the methods used to convert votes into seats. They are divided into two categories: highest average methods and largest remainder methods. In the highest average methods, the averages obtained by dividing the votes of each party by a number reflecting the number of seats they have won are compared. The party with the highest average wins a seat and this process is repeated for the remaining seats. The most commonly used methods of the highest average methods are the d'Hondt, Sainte-Laguë (SL), and Scandinavian type Sainte-Laguë (SSL) methods. The d'Hondt method is the most widely used method in the world. In this method, the divisors progress sequentially as 1, 2, 3, ... In the SL method, the divisors progress sequentially as 1, 3, 5, ... This method provides more advantage to small parties than the d'Hondt method. The SSL method is also different from the original only because the first divisor is 1.4. This method also provides advantages to small parties over the d'Hondt method. The most commonly used methods of the largest remainder methods are the Hare and Droop methods. In the largest remainder methods, a quota value is first calculated. This quota is obtained by dividing the total valid vote amount by the number of seats. In the Hare method, the quota is calculated by dividing the total valid vote amount by the number of seats. In the Droop method, the quota is calculated by dividing the number of seats by one plus the number of seats. Analyses show that the highest average methods provide more advantage to small parties, while the largest remainder methods provide more advantage to large parties.

Representational justice is the capacity of an electoral system to reflect voter preferences as accurately as possible in the legislature. However, no electoral system is perfect, and proportionality in representation is inevitable. Indices used to measure proportionality in representation define this proportionality in various ways. The Gallagher index, also known as the smallest squares index, takes the sum of the squares of the differences between the vote-seat ratio of each party and takes the square root by dividing by two. This index takes high values in cases where proportionality in representation is high. Indices that aim to reach the result by summing the absolute value of the surplus or deficient representation rate of each party participating in the election are absolute difference indices. The Grofman index, which is included in this category, is obtained by dividing the sum of the representation deviations of the parties by the number of parties. Since the level of proportionality created by small parties will also be proportional to their votes, this index provides more accurate results than the Gallagher index.

District magnitude refers to the number of representatives allocated to each electoral district. The importance of this parameter is further increased in proportional representation, where there are multiple representatives in electoral districts. A larger district size allows the representation of small parties, even independent candidates, while representation is only for large parties in narrow electoral districts.

Türkiye's electoral districts are generally composed of provinces. In the general elections held on May 14, 2023, 600 deputies were elected from 87 electoral districts. The number of deputies in the electoral districts varies from one to seven in most districts. However, in larger provinces like İstanbul, Ankara, İzmir, and Bursa, are divided several districts and maximum district magnitude level of a district is 36 in a electoral district in İstanbul.

The simulation section of the study summarizes the results of a study that evaluated the general elections held in Türkiye in 2023 in terms of justice in representation. The simulation consists of two important parameters of the current electoral system, seat allocation method and district magnitude. First part of the simulation evaluated a total of five seat allocation methods, including the d'Hondt method used in the current system, as well as the SL and SSL methods from the highest average methods, and the Hare and Droop methods from the largest remainder methods. According to the simulation results, the d'Hondt method produces more disproportionate results compared to other methods. This is due to the fact that the d'Hondt method naturally favors large parties. The other methods, on the other hand, provide more representation for small parties. In the second part, four scenarios were created in addition to the current system, two with fewer and two with more electoral districts. In scenarios where a small number of electoral districts are created, the effective threshold increases, and small parties suffer more losses. This results in a result in favor of large parties. In scenarios where a larger number of electoral districts are created, the effective threshold falls, and small parties find more opportunities for representation. This increases proportional representation.

The general finding of the study is that the parameters of the electoral system have a significant impact on justice in representation. In terms of the seat allocation method, the SL and SSL methods from the highest average methods and Hare method from the largest remainder methods provide more representation opportunities for small parties. In terms of district magnitude, the creation of a small number of electoral districts is in favor of large parties, while the creation of a larger number of electoral districts is in favor of small parties. Based on these findings, two suggestions can be made to increase justice in representation in Türkiye. The first is to prefer a seat allocation method such as SL, Hare or Droop instead of d'Hondt, while preserving the current structure of electoral districts. Another suggestion is to redesign the electoral districts by expanding them while preserving the current method.